

Ex-instructeur onthult bestaan ondergrondse verzetgroep tijdens koude oorlog

door BART OLMER

De Telegraaf van 9 november 2013.

Hij was 'gewoon' winkelier met een elektronicazaak in Soest. Niemand vermoedde dat Herman Schoemaker agenten trainde voor een ondergrondse organisatie, die ruim veertig jaar heimelijk actief was in Nederland tot 1992. Niemand kende zijn dubbelleven als staflid bij de Nederlandse *stay-behind-organisatie*, die actief werd als de Russen binnenvielen.

Het enige opvallende was dat hij vaak 'weg' was. Steevast met koffertje. Zijn vrouw wist waarom, maar zweeg. Zijn dochter vermoedde een buitenechtelijke affaire en probeerde het koffertje open te prutsen dat haar vader altijd angstvallig op slot hield. Om haar nieuwsgierigheid te beëindigen verwisselde hij eenmaal de geheime documenten voor Playboy-tijdschriften en liet het koffertje 'per ongeluk' open.

Schoemaker trainde agenten in het gebruik van codes en geavanceerde zendapparatuur, zoals de AZO-zender, waarmee en hoog tempo gecodeerde boodschappen werden geseind op wisselende radiofrequenties. Net als alle door hem getrainde agenten had hij thuis waterdichte containers begraven met daarin een vuurwapen, munitie, zend- en ontvangstapparatuur, codemiddelen en 20.000 gulden.

Hij begroef grote partijen wapens, munitie, geld, goud, edelstenen en zendapparatuur in bosrijke gebieden; centrale voorraaddepots waaruit het verzet kon putten zodra de Russen er waren. Bij een van die nachtelijke graafpartijen („Altijd met rotweer, slagregens en storm, anders kwam je verliefde stelletjes tegen”) stierf een aanwezig lid. Hartaanval. „We hebben eerst de klus afgemaakt; de boel begraven en gecamoufleerd... ”

De winkelier werd zelf ook getraind, onder meer op schietbanen. Ze waren 'leden van een overheidsdienst', die opvielen omdat zij, in tegenstelling tot politierechercheurs en marechaussees, nimmer op benen richtten, maar altijd schoten om te doden.

Ook volgden ze trainingen in Duitsland en Engeland. De Engelse politie, die dacht met IRA-terroristen te maken te hebben, maakten jacht op hen. De Duitsers toonden hen hun digitale spionage snuffjes. In Nederland reden geblindeerde busjes waarin geheim agenten werden onderwezen. Geregeld stond hij sleutel af van het kantoortje boven zijn winkel. Later ontdekte hij dat daar 's avonds lessen psychologische oorlogvoering werden gegeven door toenmalige officieren van justitie Ton Herstel, ook heimelijk betrokken. Nota bene een plaatsgenoot, klant in zijn winkel, maar beide mannen wisten decennialang niet van elkaar dat ze apart cellen vormden van de zelfde ondergrondse groep.

Zijn dubbelleven was voor eeuwig geheim gebleven als de winkelier na zijn pensionering niet geschiedenis was gaan studeren „om iets nuttigs te doen". Op de Universiteit Utrecht ontmoette hij professor dr. Bob de Graaf en professor dr. Beatrice de Graaf, deskundigen op het gebied van inlichtingendiensten en terrorisme.

Voor professor De Graaff was de 'student op leeftijd' ronduit spectaculair: iemand die uit eigen ervaring alles wist over de geheime organisatie die hij al zo lang probeerde te

ontrafelen. Hij begeleidde student 0440604 bij zijn scriptie 'Een geheime organisatie in beeld'.

Een unieke document, omdat alle archieven over de ondergrondse organisatie illegaal door de overheid zijn vernietigd. Sommige ex-leden beroepen zich nog altijd op geheimhoudingsplicht. Bij naspeuringen voor zijn scriptie ondervond Schoemaker tegenwerking vanuit de restanten van de geheime organisatie. In Den Haag kreeg hij te horen dat het beter was te zwijgen. Een essay dat hij wilde publiceren in tijdschrift 'Militaire Spectator' werd geblokkeerd. „Een redactielid, een generaal b-d., belde dat het niet kon worden geplaatst vanwege 'afspraken over geheimhouding'".

Vorige week vrijdag ontving de oud-winkelier tóch zijn bul. Professor dr. Bob de Graaff prees hem; Je hebt aannemelijk weten te maken dat het Nederladse *stay-behind-netwerk* is ntkomen aan excessen die soortelijke organisaties elders in Europa hebben geteisterd", verwees de hoogleraar naar vele (politieke) moorden en misdaden waarvan zusterorganisaties worden verdacht. "De scriptie is een academische prestatie, maar ook een bescheiden monument voor de dienst en de medewerkers, die via een zakelijk briefje van premier Lubbers moesten vernemen dat ze werden bedankt voor hun opofferingen en niet meer nodig waren."

"Nee, ik noem mijzelf geen Master of Science, op mijn nieuwe visitekaartjes komt ouderwets doctorandus ", lacht Schoemaker in een comfortabele stoel thuis. Veel tastbaars heeft hij niet meer: oude munitiekisten, seinsleutel, embleem. Uniek is zijn 'groene pas'; een staatsgeheim document dat hem ongrijpbaar maakte voor opsporingsambtenaren. „Ik had vier pistolen, enkele handgranaten. Ik heb ze uiteindelijk in onderdelen in de Laak gegooid. De hand granaten met de pin eruit. Gaf eigenlijk niet eens een harde knal. Schoemakers feitenkennis is, zoveel meer waard dan die relikwieén. Hij vertelt dat de groep de ruggengraat zou zijn van het burgerlijk verzet tijdens bezetting. Opgedeeld in cellen, wijs geworden door de dood van honderden verzetsstrijders in de Tweede Wereldoorlog door verraad en amateurisme.

„Alleen de premiers en de ministers van Binnenlandse Zaken wisten van ons. Zelfs de vaste Kamercommissie Inlichtingen en Veiligheidsdiensten wist niets. Bij oorlog zouden stafleden en hun gezinnen uitwijken naar bases in Engeland of Noord-Amerika. De agenten bleven achter." Zijn vrouw: „We hadden altijd een voorraad klaarstaan, van benzine tot maandverband." Hij: „Er waren geprepareerde vluchtroutes, sommige via Frankrijk. Op die routes hadden we huizen. ”

Alleen 'gewone' burgers werden gerekruteerd: vakbondsman, arts, onderwijzer, iet specialist, postbode, bankmedewerker. „Zo moest iemand afzien van zijn opleiding tot agent omdat hij werd gekozen als parlementarier. De veldmedewerkers werden jarenlang getraind om tijdens bezetting ondergronds te opereren. Een bezetter zou hen ongetwijfeld als terroristen bestempelen. Zij beschikten over kennis, materialen en technieken voor subversieve activiteiten. In feite zijn er in Nederland gesanctioneerde terroristen opgeleid." Niemand in Nederland had een overzicht van de namen van de agenten. „Die waren veilig, gecodeerd, opgeborgen in verzegelde koffers in Londen en Washington, gecodeerd met elektronische apparatuur waarover alleen CIA en MI-5 beschikten.

In Nederland werden de agenten getraind in "safehouses" of zo nodig in geblindeerde transportauto's. "De auto met chauffeur kwam dan op een afgesproken tijd en plaats. Tijdrovend waren de lessen radioverbinding en codeverwerking. De zenders bij de agenten in de tuin werden geregeld vervangen voor geavanceerdere toestellen.

Volgoefeningen, het gebruik van zogeheten 'dead letterbox' (een plek waar berichten werden gedropt) en natuurlijke schietoefeningen op een geavanceerde schietbaan waar op bewegende filmdoelen werd geschoten, agenten wisten niet waar die schietbaan zich bevond. Je moest je melden op een afgesproken tijd en plaats en je werd er dan in een geblindeerde wagen met schietinstructeur heen gebracht".

Naast de tientallen geheime wapendepots waren er ook vijftien geheime bergplaatsen met geld, gouden munten, edelstenen. Aan waardemiddelen lag zo'n 40 miljoen gulden begraven, gefinancierd door De Nederlandsche Bank. „ De jaarlijkse kosten aan de *stay behind-organisatie* bedroegen tot 1970 zo'n 1,1 miljoen gulden. In 1990 was dat opgelopen tot 3,4 miljoen gulden, weggemoffeld in de defensie begroting. Het bestaan van zulke organisaties, in alle NAVO-landen en ook neutrale landen als Oostenrijk, Finland, Zweden en Zwitserland, werden publiek bekend toen de Italiaanse premier Andreotti dit erkende, gedwongen door de mogelijke betrokkenheid bij duistere praktijken van inlichtingendiensten. Andreotti verklaapte op 17 oktober 1990 dat ook Nederland zo'n club kende. De *Gladio-affaire* was geboren. Twee jaar later viel het doek voor de groep.

Was de Nederlandse ondergrondse club net zo staatsondermijnd als de Italiaanse Gladio-variant? Schoemaker heeft meerdere oud-colega's ernaar gevraagd; "Dit levert geen verwijzing op naar subversieve activiteiten bij de Nederlandse *stay-behind-organisatie*. De democratische beginselen stonden niet ter discussie, criminele activiteiten pasten niet in ons profiel. Ook verhalen dat de organisatie een mantelorganisatie was na de NATO, aangestuurd en gefinancierd door de CIA, buiten controle van de Nederlandse overheid, zijn volgens Schoemaker fabeltjes.

Maar de ex-instructeur heeft nog wel vragen. Was bijvoorbeeld een van zijn agenten mogelijk een Oostblokdubbelagent? Hij deed moeilijk over het wisselen van zijn 20.000 gulden voor nieuwe biljetten. Ik vermoedde dat hij het geld had gejat. Ik bleef erom zeuren. Uiteindelijk beweerde hij dat zijn bewaarblik met geld, wapen en zendapparatuur in een rivier was gevallen. We hebben er met marineduikers naar gezocht. Niks gevonden. Die agent had contacten met het Oostblok. Hij is toen geïsoleerd van de rest. Ik heb professor Beatrice de Graaf gevraagd of ze over die agent, over onze organisatie, mogelijk nog iets kan vinden in de Stasi-archieven..."